

ДУ «Центр громадського здоров'я» МОЗ
України
Київ, вул. Ярославська, 41,
Тел. 044 425 43 54

Центр соціальних експертиз ім.Ю.Саєнка
ІС НАН України
Київ, вул.Шовковична 12, оф.206
Тел. 044 253 14 01

**Послуги з проведення дослідження у сфері протидії туберкульозу:
причини пізнього виявлення мультирезистентного туберкульозу (МР ТБ)
та планування втручань для зменшення поширення генералізованих
форм туберкульозу**

ГАЙД

ДЛЯ ОПИТУВАННЯ ЕКСПЕРТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

*ПЕРЕД ПОЧАТКОМ ІНТЕРВ'Ю ЗАЧИТАЙТЕ РЕСПОНДЕНТУ ТА ПІДПИШІТЬ ТЕКСТ
ІНФОРМОВАНОЇ ЗГОДИ.*

БЛОК 1. ЗНАЙОМСТВО.

Чи є у Вас запитання?

Дякую. Тепер давайте познайомимося. Мене звати _____.
Представтесь, будь ласка, назвіть установу, в якій Ви працюєте та Вашу посаду.
Скільки часу Ви працюєте на цьому місці роботи? Опишіть, будь ласка, чим Ви
займаєтесь – що входить у Ваші професійні обов'язки? Скільки років загалом
Ви працюєте у сфері протидії туберкульозу?

БЛОК 2. ЧИННИКИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ПОШИРЕННЮ МР ТБ І ГЕНЕРАЛІЗОВАНИХ ФОРМ ТУБЕРКУЛЬОЗУ

Загальна тема, про яку ми будемо з Вами говорити – діагностика
мультирезистентного туберкульозу та генералізованих форм
туберкульозу.

1. За даними статистики **Україна** входить до тридцяти країн з **високим**
тягарем мультирезистентного туберкульозу в світі. Скажіть, будь ласка, з
чим це може бути пов'язано?

Модераторе! За необхідності прозондуйте:

- Як впливають **особливості функціонування медичної системи в Україні?**

- Чи існує якась **регіональна специфіка** поширення мультирезистентного туберкульозу? Яка саме? З чим вона пов'язана?

2. Як би Ви **оцінили систему діагностики** туберкульозу, і зокрема, мультирезистентного туберкульозу в Україні? **Поясніть** свою оцінку.

3. Назвіть, будь ласка, основні **нормативні документи та стандарти**, які використовуються для діагностики МР ТБ і генералізованих форм туберкульозу: на **державному рівні** та на **локальному рівні**. **Розкажіть** про них. У чому **відмінності** між ними?

4. Якими **нормативними документами** повинні **керуватися спеціалісти** під час роботи із випадками МР ТБ і генералізованих форм туберкульозу? **Розкажіть** про їх **зміст**.

5. Чи є якісь **недоліки** у названих Вами **документах**? Що, на Вашу думку, **потребує коригування**?

6. На Вашу думку, наскільки МРТБ є **серйозною проблемою** для України? А **генералізовані форми** туберкульозу? Чи є **регіональні відмінності** між рівнем поширення МР ТБ та генералізованих форм ТБ? Якщо так, то **в чому** саме вони **полягають**?

7. Якщо говорити про **структуру медичних проблем**, то на яке б **місце** за рейтингом Ви б поставили **МР ТБ**? А **генералізовані форми** туберкульозу? **Поясніть** свою думку.

8. Назвіть будь ласка, **основні причини формування** МР ТБ? Що цьому **сприяє** найбільшою мірою? А **генералізованого ТБ**? **Розкажіть** більш детально.

9. На Вашу думку, що найбільшою мірою **сприяє поширенню** ТБ? А **МР ТБ** і **генералізованих форм** туберкульозу?

10. Як Ви вважаєте, які **заходи можуть зменшити вплив** перелічених Вами чинників на поширеність МР ТБ і генералізованих форм туберкульозу? **Розкажіть** більш детально.

11. Чи є **перелічені** Вами **чинники** універсальними або специфічними для:

- **певних груп ризику** чи категорій населення, а саме: **(Інтерв'юер! Запитайте по кожній групі окремо):**

- ✓ **сільські жителі;**
- ✓ **роми;**
- ✓ **внутрішні переселенці;**
- ✓ **групи ризику хворих на ТБ** (ВІЛ+, ті, хто зловживають алкоголем, споживачі наркотиків, безробітні, люди за межею

бідності, люди без певного визначеного місця проживання, затримані та засуджені, пацієнти з іншими супутніми хворобами)

- **видів послуг** (діагностики, лабораторної діагностики, лікування, відновлення лікування тощо)?
- **регіонів України?**
- **Областей** з різними можливостями лабораторної діагностики?
- **Людей різного віку** (діти, доросле населення, літні люди)

Якщо є відмінності, розкажіть більш детально про кожну із них.

12. **Що потрібно зробити для вирішення цих проблем, повного подолання, чи, принаймні, зменшення впливу цих перешкод? Розкажіть** більш детально по кожній визначеній Вами проблемі.

БЛОК 3. ТРУДНОЩІ ДІАГНОСТИКИ МР ТБ І ГЕНЕРАЛІЗОВАНИХ ФОРМ ТУБЕРКУЛЬОЗУ.

13. **Зараз ми б хотіли поговорити про труднощі діагностики МРТБ та генералізованих форм ТБ.** Умовно процес діагностики МРТБ можна розділити на два етапи – встановлення діагнозу туберкульозу, а потім виявлення резистентності до лікувальних препаратів. Давайте поговоримо про те, як має відбуватися весь процес починаючи із обстеження і встановлення діагнозу туберкульоз. Спершу поговоримо про вперше виявлені випадки туберкульозу: **Модераторе! Під час обговорення нагадуйте, що мова йде про вперше виявлені випадки туберкульозу.**

Уточніть у респондента:

- У яких випадках процес **починається з закладів первинної медичної допомоги?** Чи є випадки, коли пацієнти звертаються одразу **на вторинний (спеціалізований рівень)?**
- Як відрізняється **процедура** у випадку **пасивного виявлення** (пацієнт самостійно звернувся з симптомами туберкульозу) чи **активного виявлення** (під час обстеження, флюорографії, анкетування)
- Які **діагностичні процедури** надаються на **первинному рівні?**
- **Куди** потім **перенаправляють** пацієнта?
- Які **послуги** надаються **на вторинному (спеціалізованому рівні)?**
- Яким чином **організовано процес проведення лабораторних обстежень? Консультації суміжних спеціалістів?**

- **Які лабораторні тести** визначення чутливості до ліків застосовуються? Яка процедура їх проходження?

- За яких ситуацій пацієнта можуть **перенаправити в інші заклади** для проходження діагностики? В які саме? Для яких **процедур діагностики**?

- На **якому етапі** діагностики **призначається лікування**? У яких випадках **схема лікування змінюється**?

14. А тепер розкажіть, будь ласка, як має відбуватися **процедура діагностики МРТБ** у випадку рецидиву туберкульозу.

Модераторе! За необхідності, задайте уточнюючі запитання з пункту 13.

15. А якщо говорити про випадки **поновлення лікування** після перерви – як має відбуватися **процедура діагностики МРТБ**?

Модераторе! За необхідності задайте уточнюючі запитання з пункту 13.

16. Тепер давайте більш детально поговоримо про **схему перенаправлення пацієнтів при діагностиці туберкульозу і МРТБ**. Розкажіть більш детально про те, як налагоджені **схеми перенаправлення** пацієнтів між різними **медичними закладами та медичними фахівцями**, під час діагностики МРТБ? З якого закладу починається процес діагностики...

Модераторе! Для кожного методу, доступного в Україні або окремому регіоні, уточнити:

- Куди мають перенаправляти пацієнтів для цього обстеження?
- Чому виникає необхідність перенаправлення пацієнтів до інших закладів для проходження цих діагностичних процедур? Що не вистачає закладам для проведення цих процедур діагностики?
- Чи потребують пацієнти якихось додаткових ресурсів для того, щоб звернутись за перенаправленням – фінансових, соціального супроводу тощо?
- Чи має відстежуватися проходження пацієнта до лікарів за перенаправленням? Якщо так, то розкажіть як саме?

17. Яким чином має бути налагоджена **співпраця між різними спеціалістами** під час процедури **діагностики МРТБ**:

- зі **спеціалістами з лабораторної діагностики** під час встановлення діагнозу МРТБ
- з **фахівцями інших лікарських спеціальностей**
- **лікарями первинної ланки** (сімейними лікарями, терапевтами, педіатрами)

Які труднощі можуть виникати під час виконання таких перенаправлень пацієнтів?

Оцініть, будь ласка ефективність такої співпраці? Поясніть свою оцінку.

18. Давайте більш детально поговоримо про методи діагностики.

Зараз я передам Вам картку із переліком методів діагностики ТБ, відмітьте, будь ласка, ті, які найбільш поширені в Україні.

Модераторе! Передайте респонденту Картку №1

Картка №1.

Методи	Доступні в Україні в цілому	Доступні в окремих регіонах	Не доступні
Бактеріоскопічний метод			
Молекулярно-генетичні методи діагностики ТБ з використанням методу GeneXpert МТВ/RIF («Джин-експерт»)			
Молекулярно-генетичні методи діагностики ТБ з використанням методу лінійних проб («Хайн-тест»)			
Культуральні дослідження на рідкому поживному середовищі			
Культуральні дослідження на щільному поживному середовищі			
Гістологічне дослідження			
Торакоскопічне дослідження			
Інші методи ендоскопічної діагностики			
Комп'ютерна томографія			
Магнітно-резонансна томографія			
Інші методи _____			

Модераторе! Для кожного методу який доступний в Україні, або окремих регіонах, уточніть:

Що Ви думаєте про кожен із відзначених методів? Розкажіть про кожен з методів:

- *Скільки часу займає проходження процедури?*

- **Скільки часу потрібно для встановлення результату?**
- **Які переваги використання саме такого методу?**
- **Які недоліки у порівнянні із іншими методами?**

Модераторе! Для кожного методу, доступного в Україні або окремому регіоні, уточнити:

- **Куди мають перенаправляти пацієнтів для цього обстеження?**
- **Чому виникає необхідність перенаправлення пацієнтів до інших закладів для проходження цих діагностичних процедур? Що не вистачає закладам для проведення цих процедур діагностики?**
- **Чи потребують пацієнти якихось додаткових ресурсів для того, щоб звернутись за перенаправленням – фінансових, соціального супроводу тощо?**
- **Чи має відстежуватися доходження пацієнта до лікарів за перенаправленням? Якщо так, то розкажіть як саме?**

19. Скільки часу може тривати встановлення діагнозу МРТБ – від першого звернення за медичною допомогою до встановлення діагнозу? Розкажіть, будь ласка, по окремим етапам.

20. Наскільки ефективно організований процес обстеження і діагностики МРТБ на загальнонаціональному рівні? Що можна змінити, щоб покращити його ефективність?

БЛОК 4. БАР'ЄРИ ДОСТУПУ ДО ДІАГНОСТИКИ МРТБ ТА ПРИЧИНИ ПІЗЬОГО ВИЯВЛЕННЯ МРТБ

21. Давайте поговоримо про труднощі з якими можуть стикатись пацієнти під час проходження обстеження - діагностики МРТБ. На вашу думку, чому пацієнти не звертаються чи зволікають із зверненням за медичною допомогою? Зондувати всі спонтанні відповіді

Модераторе! Після отримання спонтанних відповідей уточнити:

- **Які є перешкоди з боку медичної системи?**
- **Які є перешкоди з боку самого пацієнта?**
- **Чи є відмінності між різними групами населення у швидкості звернення за медичною допомогою? Якщо так то які саме?**

22. **Які перешкоди чи труднощі** можуть виникати під час процесу діагностики? Що може завадити пацієнту пройти процес діагностики повністю? Давайте поговоримо про окремі етапи процесу діагностики:

- **Звернення до закладів первинної медичної допомоги**
- **Перенаправлення до спеціалізованих закладів протитуберкульозної служби**

- **Звернення до фтизіатра**
- **Пройходження лабораторних досліджень**
- **Призначення лікування**

Модераторе! По кожному етапу уточнити:

- *Які є перешкоди з боку медичної системи?*
- *Які є перешкоди з боку самого пацієнта?*

23. Чи є названі Вами **бар'єри/перешкоди** універсальними чи специфічними для:

• певних груп ризику чи категорій населення, а саме:
(Модераторе! Запитайте по кожній групі окремо):

- ✓ сільські жителі
- ✓ роми
- ✓ внутрішні переселенці
- ✓ люди, що живуть з ВІЛ
- ✓ ті, хто зловживають алкоголем
- ✓ споживачі наркотиків
- ✓ безробітні
- ✓ люди за межею бідності
- ✓ люди без певного визначеного місця проживання
- ✓ затримані та засуджені

• **видів послуг** (діагностики, лабораторної діагностики, лікування, відновлення лікування тощо)?

• **людей різного віку** (діти, доросле населення, літні люди)

• **географічних територій**

Якщо є відмінності, **розкажіть** більш детально про кожну із них.

24. Що потрібно зробити для **вирішення цих проблем**, повного подолання, чи, принаймні, зменшення впливу цих перешкод? **Розкажіть** більш детально по кожній, визначеній Вами проблемі.

25. На Вашу думку, які **заходи можуть мотивувати пацієнтів** з підозрою на туберкульоз **звертатись за медичною допомогою** і пройти обстеження на МРТБ?

26. Наскільки в цілому **процедура діагностики** туберкульозу **зручна для пацієнтів**? Поясніть Вашу відповідь. Що може **сприяти оптимізації процесу** обстеження на туберкульоз, щоб він був більш зручним і простим для пацієнтів?

27. Що, на Вашу думку, може бути **причиною пізнього виявлення МРТБ**? **Розкажіть** більш детально. А яка **основна причина пізнього виявлення** і затримки початку лікування МРТБ?

28. Опишіть відомий Вам випадок **швидкого початку і ефективного лікування МРТБ**. Що на Вашу думку **забезпечило позитивний результат**?

29. Опишіть відомий Вам випадок **пізнього початку лікування МРТБ**, що призвело до **несприятливих наслідків**. Що на Вашу думку **призвело до такого результату**?

30. Як на Вашу думку можна оптимізувати, **прискорити процес діагностики МРТБ на загальнонаціональному рівні**?

БЛОК 5. ДОСВІД РОБОТИ З ГЕНЕРАЛІЗОВАНИМИ ФОРМАМИ ТУБЕРКУЛЬОЗУ

31. А тепер давайте поговоримо про **діагностику та лікування генералізованого туберкульозу**. Перш за все хочу запитати – як Ви визначаєте цей **термін**? Які **випадки** зазвичай **відносяться до генералізованого туберкульозу**?

32. Які **групи населення** найчастіше зустрічаються **серед пацієнтів з генералізованим туберкульозом**? Які **групи населення найбільш вразливі**? **Поясніть** свою точку зору.

БЛОК 6. ДІАГНОСТИКА ГЕНЕРАЛІЗОВАНИХ ФОРМ ТБ

33. Зараз я хочу запитати Вас про **алгоритм діагностики генералізованого ТБ на загальнонаціональному рівні**. Давайте поговоримо про весь процес діагностики генералізованого ТБ, починаючи із обстеження і встановлення діагнозу туберкульоз. Спершу поговоримо про **вперше виявлені випадки туберкульозу**:

*Модераторе! Під час обговорення нагадуйте, що мова йде про **вперше виявлені випадки туберкульозу**.*

Уточніть у респондента:

- **У якому закладі може розпочинатися процес діагностики? У яких випадках процес починається з закладів первинної медичної допомоги? Чи є випадки, коли пацієнти звертаються одразу на вторинний (спеціалізований рівень)?**
- **Як відрізняється процедура у випадку пасивного виявлення (пацієнт самотійно звернувся з симптомами туберкульозу) чи активного виявлення (під час обстеження, флюорографії, анкетування)**
- **Які діагностичні процедури надаються на первинному рівні?**
- **Які фахівці вторинного і третинного рівня (гінекологи, ортопеди, хірурги тощо) найчастіше задіяні до процесу?**
- **Куди потім повинні перенаправляти пацієнта?**
- **Які послуги надаються на вторинному (спеціалізованому рівні)?**
- **Яким чином організований процес проведення лабораторних і інструментальних обстежень? Консультації суміжних спеціалістів?**
- **За яких ситуацій пацієнта можуть перенаправити в інші заклади для проходження діагностики? В які саме? Для яких процедур діагностики?**
- **На якому етапі діагностики призначається лікування? У яких випадках схема лікування змінюється?**

34. Тепер давайте більш детально поговоримо про схему перенаправлення пацієнтів при діагностиці туберкульозу і генералізованого ТБ. Розкажіть більш детально про схему перенаправлення пацієнтів між різними медичними закладами та медичними фахівцями під час діагностики генералізованого ТБ в Україні. З якого закладу має починатися процес діагностики...

Модераторе! Детально запитайте про кожен етап:

- **Скільки часу займає проходження цього етапу?**
- **Скільки часу проходить між направленням з одного закладу до звернення? Від чого це залежить?**
- **Чи потребує пацієнт якихось додаткових ресурсів для того, щоб звернутись за перенаправленням – фінансових, соціального супроводу тощо?**

- Чи відстежується доходження пацієнта до лікарів за перенаправленням? Якщо так, то розкажіть як саме? Якщо ні – чому не відстежується?

35. Скільки часу може тривати встановлення генералізованого ТБ – від першого звернення за медичною допомогою до встановлення діагнозу? Розкажіть, будь ласка, по окремим етапам.

36. Скільки часу проходить між встановленням діагнозу і початком лікування? Розкажіть, будь ласка, від чого залежить цей часовий проміжок.

37. Наскільки ефективно організований процес обстеження і діагностики генералізованого ТБ в Україні? Що можна змінити, щоб покращити його ефективність?

БЛОК 7. ПРИЧИНИ ПОШИРЕНOSTІ ГЕНЕРАЛІЗОВАНИХ ФОРМ ТБ

38. Що на Вашу думку може сприяти поширенню генералізованих форм туберкульозу?

Модераторе! За необхідності уточнити:

- Яка роль пізнього виявлення туберкульозу і затримки лікування?
- Яка роль ВІЛ інфекції?

39. Давайте поговоримо про труднощі з якими можуть стикатись пацієнти під час проходження обстеження - діагностики генералізованого ТБ. На Вашу думку, чому пацієнти не звертаються чи зволікають із зверненням за медичною допомогою? Зондувати всі спонтанні відповіді

Модераторе! Після отримання спонтанних відповідей уточнити:

- Які є перешкоди з боку медичної системи?
- Які є перешкоди з боку самого пацієнта?
- Чи є відмінності між різними групами населення у швидкості звернення за медичною допомогою? Якщо так то які саме?

40. Які перешкоди чи труднощі можуть виникати під час процесу діагностики? Що може завадити пацієнту пройти процес діагностики повністю? Давайте поговоримо про окремі етапи процесу діагностики:

- Звернення до закладів первинної медичної допомоги
- Перенаправлення до спеціалізованих закладів протитуберкульозної служби
- Звернення до фтизіатра

- **Проходження лабораторних досліджень**
- **Призначення лікування**

Модераторе! По кожному етапу уточнити:

- **Які є перешкоди з боку медичної системи?**
- **Які є перешкоди з боку самого пацієнта?**

41. Чи є названі Вами бар'єри/перешкоди універсальними чи специфічними для:

- певних груп ризику чи категорій населення, а саме: **(Модераторе! Запитайте по кожній групі окремо):**

- ✓ сільські жителі
- ✓ роми
- ✓ внутрішні переселенці
- ✓ люди, що живуть з ВІЛ
- ✓ ті, хто зловживають алкоголем
- ✓ споживачі наркотиків
- ✓ безробітні
- ✓ люди за межею бідності
- ✓ люди без певного визначеного місця проживання
- ✓ затримані та засуджені

- **видів послуг (діагностики, лабораторної діагностики, лікування, відновлення лікування тощо)?**

- **людей різного віку (діти, доросле населення, літні люди)**

- **географічних територій**

Якщо є відмінності, розкажіть більш детально про кожен із них.

42. Що потрібно зробити для вирішення цих проблем, повного подолання, чи, принаймні, зменшення впливу цих перешкод? **Розкажіть** більш детально по кожній, визначеній Вами проблемі.

43. На Вашу думку, **які заходи можуть мотивувати пацієнтів з підозрою на туберкульоз звертатись за медичною допомогою і пройти обстеження на генералізований ТБ?**

44. Наскільки в цілому **процедура діагностики туберкульозу зручна** для пацієнтів? **Поясніть** Вашу відповідь. Що може **сприяти оптимізації процесу обстеження** на туберкульоз, щоб він був більш зручним і простим для пацієнтів?

45. Що на Вашу думку може бути **причиною пізнього виявлення генералізованого ТБ? Розкажіть** більш детально. А яка основна причина пізнього виявлення і затримки початку лікування генералізованого ТБ?

46. Опишіть відомий Вам випадок **швидкого початку і ефективного лікування генералізованого ТБ**. Що на Вашу думку **забезпечило позитивний результат**.

47. Опишіть відомий Вам випадок **пізнього початку лікування генералізованого ТБ**, що призвело до **несприятливих наслідків**. Що на Вашу думку **призвело до такого результату?**

48. Як на Вашу думку можна **оптимізувати, прискорити процес діагностики генералізованого ТБ** у Вашому закладі?

БЛОК 8. РЕКОМЕНДАЦІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ АЛГОРИТМІВ ВИЯВЛЕННЯ МР ТБ ТА ПЛАН ЗАХОДІВ ПО УСУНЕННЮ ПРИЧИН ПІЗЬОГО ВИЯВЛЕННЯ МР ТБ І ГЕНЕРАЛІЗОВАНОГО ТУБЕРКУЛЬОЗУ

49. Як Ви думаєте, яким чином можна **оптимізувати алгоритми виявлення МРТБ? Генералізованого туберкульозу? Чому Ви вважаєте саме так?**

50. Щоб Ви порекомендували для усунення причин **затримки діагностики МРТБ?**

51. Чи має значення залучення **немедичних служб, неурядових організацій, спільнот? У чому може полягати їхня роль?**

52. **Яка роль у вчасному встановленні діагнозу** самого хворого та його близьких?

53. **Які заходи** можна впровадити для зменшення поширеності генералізованих форм туберкульозу:

- ✓ **на рівні Вашого закладу?**
- ✓ **на рівні міста?**
- ✓ **на рівні країни в цілому?**

Кого потрібно залучити до цього процесу (неурядові організації, представники спільнот, інших медичних працівників – яких самих?)

Можливо Ви ще щось хотіли б додати до теми нашого дослідження?

Дякуємо Вам за участь у дослідженні!

